

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Taupydami turtingesni netapome

Ar jau praėjo laikas, kai kaimuose, miesteliuose buvo uždarinėjamos bibliotekos, mokyklos? Teisinantis, kad iš skurdo, nepriteklių. Jeigu trūksta pinigų pastatams atnaujinti, knygoms pirkti, darbuotojų atlyginimams - išeitis greita: pastatą parduoti, leidi sugriūti, bibliotekininką išveji. Veiksmas netruko sulaukti atoveiksmio - prasidėjo langinių uždarinėjimas kaime, atslinko nusivylimas, emigracija. Kaimui neužteko tik kartą per savaitę atvažiuojančios parduotuvės ant ratų, reikėjo daugiau.

- Ką žmogui reiškia biblioteka? Ar per virsmus, mažinimus, trumpinimus gyventojai neprarado noro skaityti? Kaip išgyveno ir kuo gyvena vienos mažiausių šalyje, vienos labiausiai ištuštėjusios savivaldybės bibliotekos? - klausėme Kalvarijos viešosios bibliotekos direktorės Laimos KARPAVIČIENĖS.

- Kalvarijos savivaldybėje yra viešoji biblioteka ir vienuolika kaimo filialų. Jie veikia seniūnijų, buvusių mokyklų patalpose. Kai kam gali atrodyti, kad mūsų savivaldybėje kaimo bibliotekų yra daug, bet aš sakau, kad reikėtų dar daugiau. Kai kaime nėra nieko, nei bendruomenės centro, nei mokyklų, nei darželių, biblioteka lieka vienintelis kultūros šviesuliukas, vienintelė kultūringa vieta žmonėms susitikti. Jeigu, tarkime, mažame Radiskės kaime, pasienyje, nebūtų bibliotekos filialo, jeigu jo nebūtų Mockų kaime, neliktų čia jokios kultūros žymelės. Mockuose buvo pagrindinė mokykla, vėliau ji tapo pradinė, o paskui ir tos pačios nebeliko. Absoliučiai nieko. Mockava, Mockai, aplinkiniai kaimai liko be jokios kultūros. Yra kažkur, toliau, tie kultūros židinėliai, bet žmonės gyvena, kur gyvena, jiems reikia vietinės švieselės.

Suprantama, kaimai sensta, žmonės sensta, bet kol jie gyvena, negalime pasmerkti visiškai tam. Negalime užprenumeruoti laikraščių, žurnalų tiek, kiek norėtume. Kiek savivaldybė duoda pinigų, tiek ir galime sau leisti. Didesniuose kaimuose užprenumeruojame apynormalį periodinių leidinių skaičių, bet dauguma leidžia sau po vieną leidinį vaikams, moterims, po vieną laikraštuką. Užtat kiekvienoje bibliotekoje yra keli kompiuteriai, internetas spartus, nemokamas. Projektas „Bibliotekos pažangai“ mums tai leido. Bibliotekininkės ne tik pamoko gyventojus, kaip internetu naudotis, padeda mokėčius susimokėti, deklaruoti pasėlius, susirasti, susisiekti.

Kad kaimuose tikrai reikia bibliotekų, geras pavyzdys yra Kėdainių rajonas. Jie buvo uždare du kaimų filialus, bet neseniai vėl atidarė. Bendruomenės turėjo patalpas ir norėjo, kad ten kažkas būtų, kad žmogus galėtų užėiti, gauti informacijos. Per 15 praėjusių metų yra tekę uždaryti tik vieną kaimo biblioteką. Mūsų savivaldybėje niekada nebuvo spaudimo taupyti, už-

► Kalvarijos viešosios bibliotekos direktorė Laima Karpavičienė

darant paskutinę kultūros įstaigą. Yra mažų kaimų, kurie apmirę, bet nuvažiavus į didesnius, seniūnijų centrus, jaunimo yra. Sangrūdoje, kur veikia gimnazija, ambulatorija, aplink stiprūs ūkiai, jaunų žmonių nemažai. Užsukęs į biblioteką ten visada sutiksi suaugusiųjų, vaikų.

- Kaip su jūsų fondais? Turtinga esate biblioteka ar vargas spaudžia?

- Su knygomis taip, kaip ir su periodiniais leidiniais. Kur gyventojų daugiau, bibliotekos gali įsigyti daugiau knygų, kur mažai - mažiau. Knygoms pinigus skiria Kultūros ministerija. Šiemet per visą savivaldybę gavome arti 12 tūkst. eurų. Tai nėra daug. Viešajai bibliotekai kliūva daugiau, kaimams - mažiau, bet tai ne bėda. Jeigu biblioteka leidinio neturi, skaitytojas gali jį užsisakyti iš tarpbibliotekinio abonemento, rezervuoti per Lietuvos bibliotekų informacijos sistemą. Bibliotekininkės padeda, galima kopijų pasidaryti. Grožinės literatūros mėgėjai pageidaujamo leidinio tikrai sulaukia. Didesnė problema yra besimokantiems, jiems knyga atsiunčiama iš centrinių bibliotekų, tik atsiuntimo paštu išlaidas tenka susimokėti patiems.

► **Paskelbus bibliotekų metais šiuos metus, niekas bibliotekininkų neapibėrė pinigais, dovanomis**

- Ar jau neliko tokių bibliotekų, kur žiemą vanduo užšalą?

- Kai kuriuose filialuose problemėlių su šildymu yra, bet nekūrenamų, byrančiais kampais - ne. Keli filialai net geresnėse negu centrinė biblioteka patalpose įsikūrę. Turime gerų naujienų. Gavome patvirtinimą, kad per dvejus metus

bus pastatytas priestatas. Šiek tiek fondus plėsimė, lentynas atnaujin-sime, bet labiausiai mums reikia salės renginiams, trečio amžiaus universitetui. Visi renginiai iki šiol vyksta bibliotekos salėse. Neuždarome durų tuo metu lankytojams, bet ne visiems patinka įžengti į skaityklą per paskaitą, susibūrimą. Vieną kartą taip atsitinka, kitą, ir jau galime atstumti skaitytoją. Dėl to ir darėme viską, kad prie bibliotekos atsirastų salė.

- Buvo toks metas, kai diskutuota, ką bibliotekininkas veikia. Kojines mezga, knygas skaito? Svarstant, ką sumažinti, valdžios akys visada krypdavo į bibliotekas bei kultūros namus. Ar pagrįstai?

- Na, taip, jeigu tik kildavo krizė, valstybei reikėdavo pasispausti, kultūra užkliūdavo pirmiausia. Kam ji reikalinga, juk nieko neduoda, tik ima, girdėdavai. Duok Dieve, gal jau nustosime žavėtis trumpalaikė nauda. Kiek žinau istoriją, visais laikais vieniems reikėjo turty, kitiems svarbiau atrodė dvasiniai dalykai. Reikia ir to, ir to, svarbiausia, kad būtų išlaikyta protinga pusiausvyra, nenusiristume į materialumą. Sutinku, kad labai daug priklauso

nuo pačių kultūros, bibliotekų darbuotojų, švietėjų požiūrio į savo paskirtį. Sutinku, kad ne visi bibliotekininkai dirba iš pašaukimo. Kaip ir kiekvienoje profesijoje, pasitaiko snūduriuojančių, bet kur kas daugiau yra išsilavinusių, degančių noru teikti informaciją, padėti bendruomenei augti darbuotojų.

- Sutikime, kad ir per trumpą laiką pavyko žmones atraptinti skaityti. Ką reikėtų daryti, kad vėl juos sukviestume?

- Manau, kad požiūrį į vertybes reikėtų keisti iš viršaus, kad tai būtų ne vien bibliotekų reikalas. Gal ir mes kažko nepadarome, kad paveiktume skaitytoją, bet labai stengiamės. Stengiamės šeimai atsivesti. Rengiamės šventes, renkame ir apdovanojame daugiausia skaitančiuosius. Labai džiugu, kad turime ne pavienių skaitytojų, o skaitytojų dinastijas. Sangrūdės seniūnijoje gyvena aštuonis vaikus auginanti šeima, kurios visi, nuo mažiausio iki didžiausio, yra mūsų bibliotekos lankytojai. Viešojoje bibliotekoje taip pat lankosi šeimų, iš kurių skaito vaikai, skaito vienas tėvų arba vaikai ir abu tėvai. Gal kam ir nepaprastai nuskambės, bet manau, kad skaitančiųjų būtų dar daugiau, jeigu skaitymas taptų madingas.

- Jeigu valstybė daugiau skirtų pinigų knygoms ar bibliotekose neatsirastų vietos, kur jas sutalpinti?

- Pinigų skyrimas knygoms priklauso nuo viršaus. Jeigu teko užsienyje pasižvalgyti po bibliotekas, tokių senienų kaip mūsų bibliotekose nerastumėte, nebent saugyklose. Jų lentynose guli tik naujos, sveikos, gražios knygos. Jeigu mes išimtumė senas knygas, bibliotekų lentynose gerokai praretėtų ir jau tikrai reikėtų papildymo, kurio negalime sau leisti. Pagal taisykles, dešimtadalis grožinės literatūros fondų kas metai turėtų būti atnaujinama, mums tai - prabanga. Turime ir geradarių. Nesakyčiau, kad labai gausiai, bet turime. Dažniausiai bibliotekai knygų dovana kraštiečiai, šiaip geranoriai, išsikraustydami jauni žmonės savo tėvų sukauptas bibliotekas palieka. Artimieji bibliotekai padovanojo šviesaus atminimo Kalvarijos

garbės piliečių klebono Juozo Miel-dažio, gydytojo Henriko Sinkaus asmenines bibliotekas. Priimti tokioms asmenybėms priklausiusias knygas mums garbė.

- Šie metai paskelbti bibliotekų metais. Ką jie atnešė bibliotekoms?

- Paskelbus bibliotekų metais šiuos metus, niekas bibliotekininkų neapibėrė pinigais, dovanomis. Pagrindinė teigiamybė - dėmesys. Mūsų bibliotekai šie metai yra gana geri, turime garantijas, kad po dvejų metų švėsime įkurtuves naujame priestate. Apskritai džiaugiamės, kad šiemet televizoriaus ekrane atsirado vaizdo klipas, raginantis tėvus pakviesti vaiką kartu knygą paskaityti. Neužtenka vaiką pamaitinti, aprengti, reikia jam ir knygą prieš miegą paskaityti, paraginti pačiam ją atsiversti. Kaip su knyga dirbančiai specialistei, man kartais apmaudu girdėti, kaip tėvai, atsivedę vaiką į biblioteką, moralizuoja, esą knyga per stora, nusibosia skaityti, kad mokytojai blogi, nes skiria per vasarą daug knygų perskaityti. Biblioteka priešingai - vasarą kviečia vaikus leisti su knyga. Ar tik kamuolio vaikymas, kompiuteris yra gerai? Labai džiaugiuosi, kad ateina laikas, kai jaunimas pradeda suprasti, jog virtuali knyga nepakeis tradicinės knygos. Kai kurie moksleiviai sutinka knygos ilgiau palaukti eilutėje, nei priima pasiūlymą ją perskaityti internete, o tokia galimybė yra. Turime „Vyturio“ bei kitų leidyklų prenumeruojamą elektroninių knygų biblioteką. Programinė literatūra mokinių iš bibliotekų išgrabstoma, jos trūksta, todėl bibliotekininkai moksleiviams siūlo išeitį - nuorodą į leidinį internete. Labai džiugu girdėti jaunimą sakant: „Kiek mes galime sėdėti prie kompiuterių? Mes norime tikrų knygų.“ O jau buvome išsigandę, kad visi puls prie interneto, nebeateis į biblioteką. Bet ateina. Akcija „Vasara su knyga“ leido įgyvendinti daugiau knygų populiari-nančių projektų. Mūsų materialėjančioje visuomenėje tai yra labai geras sprendimas. Kodėl negalėtų mūsų televizijos kviesti šeimas skaityti knygas ne tik bibliotekų metais, nuolat priminti, ką duoda knyga žmogui? Tokia reklama labai daug nekainuotų, o jei ir mažumėlę kainuotų, atsipirktų šimteriopai.

- Kas pasikeis, pasibaigus bibliotekų metams? Vėl atsiris atoslūgis?

- Ateis kiti metai, bus kiti aktualūs dalykai. Muziejai, kultūros centrai taip pat reikalauja dėmesio, permąnų. Visai kultūrai reikia pakilimų. Tikimės, kad po jų neateis gilių atoslūgių. Mes nežinome, ką atneš ateitis, kuria kryptimi politika pasuks rudenį, po rinkimų. Jeigu besirošiantiems į valdžią kultūros rėmimas nėra vien priemonė postui gauti - puiku. Žmogus negali gyventi vien darbu. Kuo taptume, nepuoselėdami kultūros? Pagaliau niekuo ir tapti negalėtume be žinių, savo šaknų, savo tapatybės suvokimo.

Kalbino Dalia BYČIENĖ

Kodėl vetuoti su žmogaus gyvybe ir orumu susiję įstatymai?

*Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JU-
DĖJIMO apskritoj stalo diskutavo
Seimo nariai Povilas URBŠYS,
Kęstutis DAUKŠYS, Mykolo Rome-
rio universiteto Teisės fakulteto do-
centė Agnė ŠIRINSKIENĖ ir filoso-
fas Vytautas RUBAVIČIUS. Dis-
kusiją vedė žalgirietis Gediminas
JAKAVONIS.*

G.JAKAVONIS: Prezidentė vetavo du svarbius Seimo priimtus įstatymus: Darbo kodeksą ir Pagalbinio apvaisinimo įstatymą. Kur čia šio pakastas?

PURBŠYS: Iš pirmo žvilgsnio tie du įstatymai tarsi nieko bendra neturi. Vienas apibrėžia darbo santykius, kitas - pagalbinį apvaisinimą. Bet kai geriau įsigilini, iš tikrųjų jie vienas su kitu susiję. Būtent susiję su gyvybe ir orumu. Mes visi žino-
me, kad per darbo santykius žmogus įtvirtina savo orumą, galų gale įgyvendina savo teisę į gyvenimą. Pa-
galbinis apvaisinimas susijęs su žmogaus gyvybės pradėjimu.

Kalbame apie žmogaus embriono apsaugą, per tai išreiškiame pa-
garbą žmogaus gyvybei. Jeigu kal-
bame apie žmogaus orumą darbo
santykiuose, turime kalbėti ir apie
žmogaus orumo įtvirtinimą būtent
nuo jo gyvybės pradėjimo. Konsti-

► Gyvybė dabar yra pagrindinis kapitalizmo raidos ištekliai. Gyvybė bus taip pat užkariauta

Vytautas RUBAVIČIUS
Filosofas

tucinis Teismas yra pripažinęs, kad gyvybė ir orumas yra neatimamos žmogaus savybės, todėl jos negali būti traktuojamos atskirai. Žmogaus gyvybė ir orumas, kaip išreiškian-
tys žmogaus vientisumą ir jo nepa-
prastą esmę, yra aukščiau už įsta-
tymą. Būtent tai 1998 metų gruod-
žio 9 dieną konstatavo Konstituci-
nis Teismas.

Dirbtinai planuojama įteigti, kad Darbo kodeksas yra tik ekonominės
srities dalykas, o pagalbinis apvaisi-
nimas - tik medicinos sritis. Jeigu
mes nagrinėsime pagarbos sąvoką
vien tik Darbo kodekso kontekste,
esminis dalykas, kuris krenta akis-
tis, kad dirbančioji pusė pagal dabar
priimtą įstatymą yra pripažįstama
ne kaip silpnoji pusė. Nors Europos
darbo santykių teisėje yra nusisto-
vėjusi kita praktika. Mes turime tu-
rėti ir tam tikrą socialinę sąsai-
są, kuri išreiškiama būtent per darbuo-
tojų profsąjungas ir kitas įtvirtintas
teisės normas, kurios saugo darbuo-
tojus nuo darbdavių savivalės. Tik
esant pusiausvyrai mes galime tikė-
tis socialinio teisingumo.

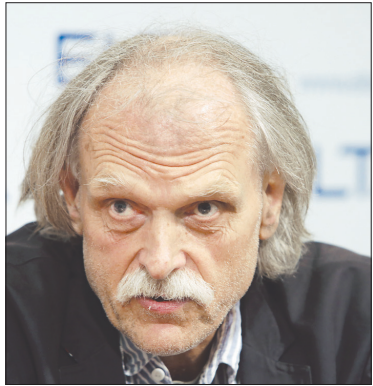
Bet mes Lietuvoje nieko naujo
neišrandame, šitas procesas dėl dar-
bo santykių liberalizavimo vyksta
visoje Europos Sąjungoje. Galų ga-
le matome, kas vyksta toje pačioje
Prancūzijoje - dirbančiųjų maištą
prieš valdžios norą įteisinti liberalius
darbo santykius. Nežinau, kiek dės-
ningas sutapimas, kad būtent Pran-
cūzijoje darbo santykius liberalizuo-
ja ne kas kitas, bet socialistai. Tie,
kurie Lietuvoje kalba, kad atstovau-
ja pirmiausia dirbančiųjų teisėms.

Kalbant apie tuos atvejus, kurie
susiję su pagalbinio apvaisinimu, mes

irgi matome, kad pagalbinis apvaisi-
nimas seniai tapęs verslu. Problema
yra ne pagalbinis apvaisinimas, jis -
tik priemonė paslėpti savo tikrąjį in-
teresą embriono atžvilgiu. Iki įstaty-
mo priėmimo embrionas Lietuvoje
buvo laikomas žaliava. Tai yra žmo-
gaus embrionas, žmogaus gyvybė yra
tapusi laboratorine žaliava. Ją galima
šaldyti, su ja galima eksperimentuo-
ti, ją galima išvežti į valstybes, kurio-
se nėra draudžiama eksperimentuo-
ti su embrionais ir juos naudoti kaip
laboratorinę žaliavą.

Pagalbinio apvaisinimo įstatymo
projektu norėta reglamentuoti em-
briono apsaugą, tačiau tada iš karto
sukilo visi tie, kurie pelnosi iš em-
brionų, buvo prisimintos 50 tūkst.
nevaisinųjų šeimų. Pirmą, jie darė
viską, kad įstatymas nebūtų priim-
tas, bet jiems to padaryti nepavyko.
Tada jie bandė per pataisas įteisinti
savo nuostatas, bet, acū Dievui, ši
kartą Seimas atsilaikė ir priėmė to-
kį įstatymą, kuris įtvirtintų pagarbą
žmogaus gyvybei.

Bet dabar tie du veto iš principo
vienas kitą tarsi paneigia. Nes vie-
nas prezidentės veto tarsi garantuo-
ja orių santykius su žmogumi, t.y.
tarp darbdavio ir darbuotojo, bet ki-
tu veto ji paneigia žmogaus orumą
ir teisę į gyvybę nuo žmogaus pra-
dėjimo momento.

A.ŠIRINSKIENĖ: Iš tikrųjų
atsitiko taip, kad su prezidentės de-
kretu į reguliavimą sugrįžo pačios
opiausios probleminės sritys, pir-
miausia - embrionų šaldymas. Mes
turėjome unikalią galimybę atsisai-
kyti embrionų šaldymo, nes šiuo
metu Europoje taikoma nauja pažan-
čių technologija, leidžianti šaldyti
kiaušialąstes. Ji yra gana efektyvi,
saugi pacientams, dėl to visos nuo-
rodos, esą dėl to kentės moterys, iš
tikrųjų neteisingos.

Kitas dalykas, kad grąžindama
embrionų šaldymą prezidentė pasi-
elgė, mano manymu, ganėtinai dras-
tiškai. Ji numato gana aiškią tvarką,
kas bus daroma iki sukuriant
embrioną, kiaušialąsčių apskaitą,
kiek embrionų sukurta, tačiau vis
tik kyla klausimas dėl saugomų em-
brionų skaičiaus, prezidentės pasiū-
lymai baigiasi. Visa tai, kas vykės em-
brionus užšaldžius, dėl kažkokios
neaiškos priežasties turės reguliuo-
ti sveikatos apsaugos ministras savo
įsakymu, nors logika sakytų, kad tai,
kas vyksta embrionų užšaldžius, yra
svarbiausia, nes tai būtent yra tas
etapas, kai embrionas turėtų būti
labiausiai saugomas.

Mes pulkiai žinome, kad minis-
trų įsakymai yra lengvai paveikiami,
nes iš esmės yra pasirašomi vieno
žmogaus, tai nėra toks sprendimas,
kokie priimami Parlamente.

Vėlgį galima klausti, kodėl taip
atsitinka, kad staiga mes leidžiame
šaldyti embrionus ir tą šaldymo mo-
mentą, labai įautrų momentą, palie-
kame reguliuoti ministrui. Iš esmės
tame pačiame dekrate galima suras-
ti ir atsakymą. Tame dekrate atsi-
randa nuorodos į tai, kad valstybė

skatina eksperimentus su embri-
onais. Eksperimentus su embrionais
reguliuoja kitas teisės aktas, tačiau
būtent Pagalbinio apvaisinimo įsta-
tyme atsiranda nuoroda į eksperimen-
tus. Ir keičiausia, kad tos for-
muluotės, kurias prezidentė naudoja,
sudaro išimtį iš bendros eksperimen-
tų tvarkos Lietuvoje. O ką kalbėti
apie tai, kad nėra kitos srities eksperimen-
tineje medicinoje, kuri būtų
skatinama valstybės įstatymu, -
ar tai būtų kardiologija, ar onkologi-
ja, ar kitos sritys. Kažkodėl tik em-
brionai, tik eksperimentai su
embrionais tampa tokiu labai keistu
valstybės prioritetu, kai kitos vals-
tybės visomis išgalėmis stengiasi
eksperimentus su embrionais riboti.
Tarkime, Vokietija leidžia įvežti
embrionus eksperimentų tikslais,
tačiau ji neleidžia naudoti savų, vo-
kiškų, embrionų. Tokių tendencijų
laikosi ir kitos šalys, pvz., Italija.

Vertinant situaciją pasaulyje iš
karto kyla klausimas, ar mes ne-
tapsime valstybe, embrionų eks-
portuotoja, nes embrionai reikalin-
gi ne tik pagalbinio apvaisinimo
atvejais, bet ir atliekant kitas pro-
cedūras. Ty. kamieninių ląstelių
gamyboje, jų paklausa rinkoje tikrai
didelė. Dar vienas paradoksas, kad
mes nacionalinėje teisėje neturime
įtvirtinę jokių normų, kurios apri-
botų eksportą. Tai yra nesuregu-
liuota sritis, rengiant įstatymą tokią
mintis nebuvo kilusi, nes visada bu-
vo tikimasi, kad embrionų nebus
leidžiama šaldyti.

Lieka tam tikra spraga, ir kai ma-
tai kontekstą, kaip dirba mūsų apvai-
sinimo klinikos, kad jos turi filialus
kai kuriose užsienio šalyse... Pvz.,
Jungtinėje Karalystėje yra filialų, kur
visiškai neribotai leidžiama eksperimen-
tuoti su embrionais. Na, vėlgį
galima sustygti, ar nedraudžiant iš-
vežimo nebus taip, kad ta pati klini-
ka iš vieno filialo Lietuvoje persivės
embrionus į kitą filialą Jungtinėje Ka-
ralystėje ir ten kažką atliks. Atsiran-
da terpė gana abejotinai komercijai,
tačiau tai nėra vienintelė komercinė
terpė šitame dekrate.

Kita komercinė terpė susijusi su
lytinių ląstelių donorystė, jos įsta-
tymo buvo išvengta Seime, tai yra
kompensacijos už donorystę. Prezi-
dentė savo dekretu įteisina tiek
spermos, tiek kiaušialąsčių dono-
rystę ir netgi įtvirtina donoro teisę
gauti kompensaciją už lytinių ląste-
lių donorystės metu patirtas išlai-
das. Iš esmės tie donorai galės gau-
ti tam tikras pajamas.

► Tikiuosi, kad Seimas prisimins
Konstitucijos 19 str., kad žmogaus
gyvybę saugo įstatymas

Agnė ŠIRINSKIENĖ
Mykolo Romerio universiteto
Teisės fakulteto docentė

Vėlgį klausimas - kokias tai bus
pajamos? Spermos donorystė pa-
prastesnė, o kiaušialąsčių dono-
rystė yra labai sudėtingas procesas,
traumuojantis moterį. Dėl šios prie-
žasties moterys nenori tapti dono-
rėmis ir sistemingai to vengia. Mo-
terys, kurios nori tapti donorėmis,
dažniausiai būna labai jaunos mergi-
nos, kurios sutikuoja, yra pažeidžia-
mos socialiai. Rytų Europos valsty-
bių patirtis rodo, kad tos jaunos stu-

dentės gana dažnai tampa kompen-
sacijų aukomis. Tai yra vien dėl
kompensacijos jos nori donuoti savo
lytines ląsteles ir dėl to patiria rizi-
ką savo sveikatai. Europos Parla-
mentas yra įspėjęs Rytų Europos
šalis, kad plinta naujos moterų iš-
naudojimo formos, susijusios su
kiaušialąsčių prekyba. Manykime,
kad mūsų prezidentė to įspėjimo ne-
žinojo ar dar negirdėjo, bet Europa,
ypač Rytų Europa, su tuo susiduria
realiai.

G.JAKAVONIS: Įdomi para-
lelė dėl žmogaus embriono, gy-
vybės ir žmogaus orumo...

VRUBAVIČIUS: Kad jungtis
egzistuoja - daugiau nei akivaizdu,
nes tie abu įstatymai yra labai reikš-
mingi socialiniams santykiams. Jų
vertybinės nuostatos labai aiškios.
Požiūris į žmogų, kaip į darbo rinkos
dalyvį ar kaip į paprastą darbo jėgą,
kurią kapitalas surija, o paskui iš-
meta. Pavyzdžiui, niekas nekalba
apie kapitalo veikimą, nes kapitalas
žmogiškuosius išteklius naudoja
kaip darbo jėgą, ir viskas. Mes tai
nutylime ir pradedame kalbėti apie
žmogaus teisę, galimybę pasirinkti.
Paklausę, pvz., kokiame nors Tau-
ragės rajone, kiek žmonės turi tų
nėra atskira valstybė, vyksta kon-
kurencinė kova. Konkurencinėje ko-
voje daug mūsų žmonių išvažiuoja
į Angliją, Norvegiją, dar kitur, kur ga-
li geriau uždirbti. Mūsų prezidentės
vetuotas kodeksas būtų sudaręs ga-
lymę lankstesniems darbo santy-
kiams, sukurti geriau apmokamas

Antras dalykas, Lietuva, deja,
nėra atskira valstybė, vyksta kon-
kurencinė kova. Konkurencinėje ko-
voje daug mūsų žmonių išvažiuoja
į Angliją, Norvegiją, dar kitur, kur ga-
li geriau uždirbti. Mūsų prezidentės
vetuotas kodeksas būtų sudaręs ga-
lymę lankstesniems darbo santy-
kiams, sukurti geriau apmokamas

Bet grįžkime prie vertybinių da-
lykų. Požiūris į gyvybę yra akivaiz-
dus vertybinis dalykas: arba mes tą
gyvybę laikome gyvybe nuo pat pra-
džios ir nepradedame manipuliuoti
susitarimais, nes žmogus įstatymais
gali bet ką įteisinti. Jis įteisina šunų
teises, musių teises, gali įteisinti ir
daugybę kitų dalykų. Ir vaikų teises
įteisina. O tada visi pradeda įsivaiz-
duoti, kad vaikai, vos sukūrus vaikų
teises, pradeda reguliuoti suaugu-
siųjų gyvenimą.

Taip niekada nebūna. Žmonės,
suaugusieji, turi tam tikrų savų in-
terestų, ypač jei jie yra susiję su val-
dymo ir, sakytum, kapitalo aptarna-
vimo dalykais.

Kad prezidentė vetavo Darbo ko-
deksą, mano galva, yra gerai. Man
jau teko kalbėti apie tą Darbo kodek-
są, kuris iš pradžių buvo pateikiamas
kaip socialinis modelis. Jį perskačius
iš karto matyti, kad ten nėra jokio
socialinio modelio. Ten iš esmės nėra
socialinių dalykų. Nes norint pra-
dėti kalbėti apie socialinius dalykus
reikia suvokti bent jau mūsų socia-
linės materijos padėtį, o tada - ką
mes norėtume ateityje turėti. Kokia

saulį mes perėjome. Iš kokio perėjo
Vakarų pasaulis - iš vienos kapita-
lizmo fazės į kitą, kur jau buvo tam
tikros profsąjungos, garantijos, ge-
ros, blogos, bet buvo nusistovėjęs
tam tikras kolektyvinių jėgų ir vie-
šosios politikos santykių balansas.

socialinė atskirtis, kaip įgyvendina-
mas teisingumas ir taip toliau. Tai
turėtų būti pagrindas. Kartu su Eu-
ropos dokumentais, kurių yra nema-
žai. Pasirinkti vieną iš tų didesniųjų
modelių, skandinaviško tipo ar dar
kokio nors (yra trys ar keturi, apie
kuriuos kalba ir teoretikai), ir nuo to
pagrindo pradėti: štai, mes dabar da-
rome ir žiūrime, kaip Darbo kodekso
nuostatos atitiks mūsų pasirinktą
modelį, kaip skatinės...

Ar kas nors panašaus yra vetuo-
tame kodekse? Nieko nėra. Todėl iš
karto buvo pradėta kalbėti apie
lankstumą. Socialinių santykių
lankstumas yra reikalingas kapitalui
aptarnauti. Bet manoma, kad aptar-
naujant kapitalą kuriama pridėtinė
vertė tenka tarsi patiems mažiaus-
iems. Bet šita teorija yra neveiks-
minga, tai yra tik ideologija, nes
vykstant globalizacijai socialinė at-
skirtis tik didėja. Nors kapitalo ir
pridėtinės vertės sukuriami vis
daugiau, pagrindinį, 90 proc., pasa-
lio pelną paima gal 260 šeimų.

Iš esmės neoliberalioji ideologi-
ja tvirtina, esą jeigu turtingiesiems
bus dar geriau, tai ir vargšams bus
šiek tiek geriau.

Mes iš tikrųjų perėjome į naują
pasaulį, tik mes niekada neapmąs-
tome skirtumo, iš kokio į kokį pa-

► Protestuotojai laikė gana geros tipografijos plakatus. Kas gali būti tie iniciatoriai, kurie finansuoja, daro prezidentei spaudimą?

Pereikime prie antrojo preziden-
tės veto - dėl gyvybės. Tame, kas
čia buvo pasakyta, yra daug tiesos,
bet nereikia užmiršti vieno dalyko
- kad gyvybė dabar yra pagrindinis
kapitalizmo raidos ištekliai, kuris
teikia nepalyginami didesni kapitalo
pridėtinės vertės kūrimą. Gyvybė
bus taip pat užkariauta. Bus užka-
riaujama kaip ir anksčiau, kai buvo
geografinių atradimų zonos, šalys
verčiamos kolonijomis. Dabar bus

► Dirbtinai planuojama įteigti, kad Darbo kodeksas yra tik ekonominės srities dalykas, o pagalbinis apvaisinimas - tik medicinos sritis

Povilas URBŠYS
Seimo narys

pelnomasi ne iš kolonijų, bet iš gy-
vybės, nes kapitalizme galioja tik
prekiniai santykiai.

Čia galima daug kalbėti, kaip jie
įgyvendinami, t.y. per įvairių proce-
sų, atradimų ir taip toliau genetiko-
je patentavimą. Tas pats procesas
vyksta ir vadinamojoje genetiškai
modifikuotų produktų gamyboje.
Stengiamasi visą gyvąją materiją,
taip pat ir žmogaus gyvybę, suimti
į vienas kelių korporacijų rankas.
Genetiškai modifikuoti organizmai
yra neatsiejami nuo šito biznio.

PURBŠYS: Būtent šie du įsta-
tymai tai ir apibrėžia. Norą žmogų
paversti priemone ir pasipelnymo
šaltiniu. Prieš keletą metų Europos
Parlamentas priėmė sprendimą leis-
ti finansuoti Europos Sąjungos lėšo-
jų mis eksperimentus su embrionais.
Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad net
tų valstybių, kurios draudžia ekspe-
rimetus su embrionais, pinigai irgi
panaudojami tiems eksperimentams
kitose valstybėse. Nors maždaug 2
mln. ES piliečių pareiškė savo norą
grąžinti šitą klausimą į Europos Par-
lamento posėdžių salę, tas dalykas
buvo ignoruotas.

Dabar eksperimentus siekiama
įteisinti ir Lietuvoje. Kalbame, kad
embrionas yra miniatiūrinis žmogus
su ta pačia žmogaus galva, su žmo-
gaus kojomis, rankomis ir visa kita.
O dabar tarsi siekiame, kad tas kū-
nelis taptų kažkokio eksperimento
žaliava. Ir tas kūnelis jau yra tapęs
preke. Per prezidento rinkimų kam-
paniją prezidentė kalbėjo, kad su
embrionais reikia elgtis etiški, nes
tai yra žmogaus gyvybė, o dabar, ma-
tyt, jai tai nesvarbu, nes besitiki
būti išrinkta trečią kadenciją, ka-
dangi to neleidžia mūsų Konstituci-
ja. Todėl dabar jai reikia kloti sau
tiltus į Europos Sąjungos valdžios
struktūras. Ten reikalingas tokių pa-
žiūrų žmogus. Būtent dėl to tie da-
lykai ir vyksta.

Kitą vertus, mes turėtume aiš-
kiai suvokti, kad mūsų mentalite-
tas, kas turi pareikšti savo nuomo-
nį apie žmogaus teisę į gyvybę,
pasirodo, taip ir liko sovietinis. Pa-
žiūrėkime, kaip Bažnyčia gina žmo-
gaus pamatinės vertybės. Nes ji
vertina žmogaus gyvybę, ji nelei-
džia žmogaus gyvybės paversti pre-
ke, prekybos sandėriu ar mokslo
eksperimentų objektu. Už tai Baž-
nyčia yra kaltinama, neva ji daro
neteisingą poveikį politikams. Atsi-
randa kvietimų vos ne Bažnyčią
pradėti persekioti baudžiamąja
tvarka. Tai aiškiai parodo, kad nors
praėjo daugiau negu 25-eri metai
nuo nepriklausomybės atkūrimo,
tokių dalykų vis dar atsiranda.

VRUBAVIČIUS: Tai europinė
tendencija.

PURBŠYS: Aš manyčiau, kad
europinė tendencija tęsia komunis-
tinės ideologijos tendencijas, tik jos
yra transformuotos.

G.JAKAVONIS: Teko stebėti
prie Seimo piketus, palaikančius
embrionų šaldymą. Protestuoto-
jai laikė gana geros tipografijos
plakatus. Ne iš gatvės žmonės
atėję, turintys pakankamai lėšų.
Kas gali būti tie iniciatoriai, ku-
rie finansuoja, daro prezidentei
spaudimą?

A.ŠIRINSKIENĖ: Iš tikrųjų ta
kampanija buvo organizuota kaip
viešųjų ryšių kompanija.

G.JAKAVONIS: Ir gana
brangi.

A.ŠIRINSKIENĖ: Tikrai bran-
gi. Man yra žinoma, kad ankstes-
niais pagalbinio apvaisinimo svars-
tymo etapais buvo samdomos vie-
šųjų ryšių agentūros ir būdavo netgi
tokių epizodų, kai jos į Sveikatos
reikalų komitetą atsiųsdavo pareng-
tus įstatymo projektus. Iš viešųjų
ryšių agentūrų ateidavo neva gydy-
tojų atsiųsti raštai.

Grįžkime prie diskusijos apie
gyvybę ir vertybes. Prezidentės
dekrete nėra nė vieno žodžio „gy-
vybė“. Jos motyvuojamoji dalis iš
esmės parašyta ir paremta tik
mokslo vystymusi, nors labai abe-
jotina, ar embrionų šaldymas yra
mokslo laimėjimas. Tai yra daugiau
mokslo praecitis.

Kitas argumentas yra sveikata,
nors nėra jokio pagrindimo, kad tai
yra sveikatai palankus įstatymas.
Mano manymu, yra atvirksčiai.

► Dabar Lietuvoje galiojantis
kodeksas yra iš tos sistemos,
kai buvo tik 20
surinkėjų, 50
suvirintojų, 60
detalių padavėjų

Kęstutis DAUKŠYS
Seimo narys

Ir dar vienas pagrindimas, kuris
vėlgį neturi tvirto pamato, - neva 50
tūkst. žmonių yra nevaisingi. Tai
skaičius, kurio nei prezidentė, nei
žiūrėkime, kaip Bažnyčia gina žmo-
gaus pamatinės vertybės. Nes ji
vertina žmogaus gyvybę, ji nelei-
džia žmogaus gyvybės paversti pre-
ke, prekybos sandėriu ar mokslo
eksperimentų objektu. Už tai Baž-
nyčia yra kaltinama, neva ji daro
neteisingą poveikį politikams. Atsi-
randa kvietimų vos ne Bažnyčią
pradėti persekioti baudžiamąja
tvarka. Tai aiškiai parodo, kad nors
praėjo daugiau negu 25-eri metai
nuo nepriklausomybės atkūrimo,
tokių dalykų vis dar atsiranda.

VRUBAVIČIUS: Aš galiu pa-
sakyti, nuo Kinijos mąstymas skir-
iasi ir kodėl ji negali būti pavyzdys.
Nekalbėsiu apie politinę sistemą.
Kinai pradėjo savo reformas nuo že-
mės ūkio ir nuo apsirūpinimo. Nuo
savos ekonomikos, kuri aprūpina vi-
šesiomene. Ir iki šiol nėra privatizavę
bankinės sistemos. O mes nuo ko
pradėjom?

K.DAUKŠYS: Nuo revoliucijos.
VRUBAVIČIUS: Nuo banki-
nės. Ir čia yra didžiausia bėda, kuri
neleidžia mums atsistoti ant kojų.

Parengė Jovita MILAŠIENĖ

imtis, ji būtų Konstitucijos tekste.
Šiuo atveju visi tie įstatymai, kurie
yra susiję su žmogaus gyvybe ir ku-
rie jos nesaugo, atsiduria tam tikra-
me Konstitucijos vakuume. Aš netgi
kelčiau klausimą, ar jie neprieštarau-
ja Konstitucijai, nes vis dėlto Lietu-
voje embrioną mes apibrėžiame kaip
besivystantį žmogaus organizmą nuo
apvaisinimo momento. Kai jau yra
besivystantis žmogaus organizmas,
neįmanoma pasakyti, kad tai nėra
žmogus. Nes žmogaus organizmas
be žmogaus atskirai neegzistuoja.

K.DAUKŠYS: Mes čia galime
šnekėti, ką norime, bet embrionų
šaldymas, visokie genetiniai tyrimai
visada bus. Dėl to, kad yra daug
žmonių, kurie nori gyventi ilgiau,
negu galėtų, kurie nori gražiau at-
rodyti, nei tuo metu yra. Yra sкур-
ta visa verslo sritis, kuri tuo užsi-
ima. Jei to kam nors reikia, pasauly-
je visada bus tokių vietų, valstybių,
galimybių, kur bus galima tai daryti.
Kol bus poreikis, tol bus ir pasiūla.
Manau, kad Lietuva, priėmusi tą
įstatymą, buvo tapusi šalimi, kuri
pasakė, kad „ne, mes neįsime“.

G.JAKAVONIS: Vis dėlto ar
turi kokių nors pranašumų Dar-
bo kodeksas?

K.DAUKŠYS: Jei iki šiol gy-
venome turėdami tokį gerą Darbo
kodeksą, kodėl 600 tūkst. žmonių
išvažiuoja iš Lietuvos? Labai geras
buvo kodeksas, gerai sutvarkyta
apsauga, bet žmonės išvažiuoja.
Žmonės gauna mažus atlyginimus.
Žmonės neina į profsąjungas. Kodėl
taip yra?

Darbo kodeksas turi būti taip su-
balansuotas, kad ir žmogų palaikytų,
ir leistų verslui kurtis čia. Nemanau,
kad Lietuvoje apskritai šiaandien
nors vienas protingas darbdavys ga-
lėtų savo darbuotojus kaip nors
skrūstiuti, bausti, įžeidinėti ar dar ką
nors. Nes darbuotojų nėra. Darbuo-
tojų, kurie gali dirbti, Lietuvoje ne-
beliko. Tai reikėtų suprasti.

Kinija - didelė valstybė, gal ji ne
pavyzdys. Bet Kinijos ekonomika
pirmiausia išsivystė į priekį pasa-
ulyje dėl pigios darbo jėgos, dėl lanks-
čių darbo santykių. Viso pasaulio
gamybą persiviliuoja.

VRUBAVIČIUS: Aš galiu pa-
sakyti, nuo Kinijos mąstymas skir-
iasi ir kodėl ji negali būti pavyzdys.
Nekalbėsiu apie politinę sistemą.
Kinai pradėjo savo reformas nuo že-
mės ūkio ir nuo apsirūpinimo. Nuo
savos ekonomikos, kuri aprūpina vi-
šesiomene. Ir iki šiol nėra privatizavę
bankinės sistemos. O mes nuo ko
pradėjom?

K.DAUKŠYS: Nuo revoliucijos.
VRUBAVIČIUS: Nuo banki-
nės. Ir čia yra didžiausia bėda, kuri
neleidžia mums atsistoti ant kojų.

Parengė Jovita MILAŠIENĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje
w.suzalgiuris.lt

Žemaitis prof. Ignas Končius - Lietuvos šviesulys

Ignas Končius gimė 1886 07 31, prieš 130 metų, Telšių aps. Žarėnų vlsč. Purvaičių k., mirė 1975 02 19 JAV, Putname. Jo tėvas, buvęs Medingėnų pono Šiukštos baudžiauninkas, apsišvietęs, turtingas ūkininkas, spaudos draudimo metais platino lietuviškas knygas, buvo Žlibinų bažnyčios statybos organizatorius, savo iniciatyva atlikdavo meteorologinius stebėjimus.

Ignas buvo jauniausias vaikas šeimoje. Vyresniojo brolio paragintas, mokėsi Palangos progimnazijoje (1899-1903) ir Liepojos gimnazijoje (1903-1907). Priklausė slaptam moksleivių būreliui, veikė tarp darbininkų. 1907 m. baigęs gimnaziją įstojo į Peterburgo universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą. Studijų metais buvo Lietuvos tyrimo ratelio pirmininkas. 1910 m. - Peterburgo lietuvių studentų draugijos pirmininkas. 1911 m. Žemaitijoje surašinėjo ir fotografavo kopytėles ir kryžius, Plungėje surengė vaidinimą „Tadas Blinda“. Nuo 1911 m. žurnalo „Visuomenė“ bendradarbis.

1913 m. baigęs Peterburgo universiteto Fizikos ir matematikos fakulteto Fizikos skyrių, Palangos gimnazijoje dėstė fiziką ir matematiką. Per I pasaulinį karą buvo nukentėjęs nuo karo Peterburgo lietuvių šelpimo draugijos narys, mokytojo Estijos Veru mieste veikusių evakuotojų Palangos mergaičių gimnazijoje, 1917-1920 m. Stavropolio žemės ūkio institute dirbo asistentu, sudarė programą, pagal kurią buvo dėstoma matematika darbo komunų mokyklose, suorganizavo komitetą karo pabėgėliams šelpti, buvo jo pirmininkas. Susirašinėjo su K.Būga (1879-1924), J.Jablonskiu ir kt., nes, rašydamas vadovėlį, pritrūko terminų. 1921-1924 m. - Dotnuvos žemės ūkio ir miškų mokyklos fizikos ir matematikos mokytojas, 1924-1926 m. - Lietuvos žemės ūkio akademijos docentas.

Dėstydamas fiziką būsimiesiems agronomams, miškininkams ir melioratoriams, I.Končius, sekdamas tėvo pėdomis, susidomėjo meteorologija, vadino ją taikomąja fizika. Dotnuvoje įsteigė meteorologinių stebėjimų aikštelę, konsultavo ir aplinkinių mokyklų mokytojus. Parašė pirmą lietuvišką meteorologijos vadovėlį „Meteorologija su 121 paveikslu ir 10 lentelių“ (1924), knygą „Ūkininko dangus“ (1925), išvertė V.Michelsono „Trumpą mokslinių orui spėti žymių rinkinį“ (1928). Populiarino ir kitus gamtos mokslus. Išvertė V.Šenichenovo „Gyvybės fiziką“ (1924), N.Borodino „Gamtos mokslus ir jų taikinimą gyvenimui“ (1925), R.Lomelio „Žmogaus ir gamtos jėgas arba darbo ir gamybos jėgų fiziką“ (1929).

Nuo 1926 iki 1939 m. I.Končius dirbo Lietuvos Vytauto Didžiojo universitete (VDU). Nuo

1932 m. - ekstraordinarinis profesorius. 1926 m. dar dėstė fiziką. Aukštuosiuose karininkų kursuose. Rūpinosi jaunų fizikų ugdymu, sudarė sąlygas užsienyje ginti doktoratus Povilui Brazdžiūnui (1897-1986), Antanui Žvironui, Adolfui Juciui (1904-1974), Antanui Puodžiukynui (1898-1986), Kazimierui Baršauskui (1904-1964).

1927 ir 1928 m. išleido fizikos paskaitų konspektus, 1928 m. - „50 fizikos praktikos darbų“, buvo vienas iš P.Brazdžiūno redaguotų „Fizikos praktikos darbų“ (1938) autorių, išvertė F.Zaico ir R.Džonsono „Nūdienę kietųjų kūnų teoriją“ (1940). Kartu su K.Baršausku tyrinėjo kosminius spindulius, bet rezultatus paskelbti sutrukdė karas. Redagavo „Matematikos ir gamtos fakulteto darbų“ XI-XIII t. (1937-1939), „Gamtos“ žurnalą, fizikos vadovėlius gimnazijoms, fizikos straipsnius „Lietuviškojoje enciklopedijoje“ (1933-1942) ir „Lietuvių enciklopedijos“ I-VI t. Pats į šiuos leidinius parašė apie 30 straipsnių.

Parašė ir daugiau kaip 300 mokslo populiarinimo straipsnių, daugiau negu bet kas kitas šia tematika prieškarinėje Lietuvoje. Pirmąjį straipsnį apie Edmondo Halio (1656-1742), anglų astronomo ir geofiziko, atrastą kometą išspausdino 1910 m. žurnale „Visuomenė“, vėliau dažnai rašė „Švietimo darbe“, „Kultūroje“, „Saulutėje“. Buvo išvertęs J.Perelmano „Įdomiąją fiziką“, neatsiradus galimybės ją išspausdinti, daug medžiagos iš jos skaitytojams pateikdavo periodikoje. Po karo JAV paskelbė straipsnius „Atominė bomba“, „Ciklotronas“, „H-bombos žabojimas“.

Apie savo mokytojavimą rašė su humoru ir ieškodamas dėsningumų: „Kai reikėjo pamokomis duoną pelnytis, gana daug teko aritmetikos mokyti. <...> Aritmetikos pataisų netrūko. <...> Baigęs universitetą, mokiau Palangoje antrojo klasės aritmetikos. Karui kilus, Liepojos gimnazijoje antrojo klasės mokiau aritmetikos. Veruje, Estijoje, iškeltas sykiu su Palangos gimnazija, kaip mokiniams šelpti draugijos narys, gavau padėti antros klasės mokiniui Paulikui iš aritmetikos. Kaukaze, Stavropolio, dėščiau aritmetiką. Tremtyje Bairoite mokiau aritmetikos. Dilingene irgi tas pats. Vysbadene amatų mokykloje dėščiau aritmetiką. Ofenbache įvairioms amatų mokyklos grupėms dėščiau aritmetiką. Kurso niekame nebaigiau. Vis pradėdavau nuo trupmenų.“

Ženkli ir I.Končiaus kraštotylinė veikla. Peterburgo universitete bendravo su Imperatoriškojo Aleksandro III muziejaus etnografu Eduardu Volteriu (1856-1941), klausė jo paskaitų ir susidomėjo kraštotyra, 1911-1939 m. keliavo po Žemaitiją (jaunystėje - dviračiu), registravo pakelių kryžius ir kopytėles (Nepriklausomybės metais tai atliko dar kartą). Apie tai para-

šė 7 straipsnius žurnaluose „Soter“ ir „Gimtasai kraštas“, Čikagoje išleido knygą „Žemaičių kryžiai ir kopytėlės“ (1965).

Apie tautos materialinės kultūros paminklų rinkimo, kaupimo ir saugojimo tvarką parengė instrukcijų ir programų (1923, 1925, 1933). Dotnuvoje subūrė kraštotylininkų būrelį. Mėgo keliauti pėsčiomis. Po kelionių su Viktoru Ruokiu (1885-1971) išleido knygą „Palangos kraštas“, su Konstantinu Avižoniu (1909-1969) ir Stepo-

Jonu Jablonskiu parengė fizikos terminų lietuvišką žodyną.

I.Končius spaudoje fotografijos mėgėjas ir matininkus ragino fotografuoti kaimo žmonių darbus ir jų sukurtus dalykus. Jo nuotraukų negatyvų ir pozityvų yra Sankt Peterburgo valstybiniame etnografijos, Lietuvos nacionaliniame, Kauno M.K.Čiurlionio dailės, Šiaulių „Aušros“ muziejuose. Pabrėždavo savo žemaitišką kilmę, namų knygos grafoje „tautybė“ įrašė „žemaitis“.

► Pagal profesiją - fizikas, pagal veiklos pobūdį - pedagogas, pagal pašaukimą - reto užmojo visuomenininkas. Taip būtų galima apibūdinti profesorių Igną Končių

nu Kolupaila (1892-1964) - „20 kelionių po Kauno apskritį“ (1937). Dalyvavo „senovės dienose“ Merkinėje ir Alytuje, prisidėjo prie Dzūkų muziejaus Alytuje, „Alkos“ - Telšiuose, „Aušros“ - Šiauliuose, Kauno zoologijos sodo steigimo. Buvo valstybinės archeologijos komisijos narys, parengė Įstatymą dėl senovės paminklų apsaugos, dalyvavo įvairiose etnografinėse ekspedicijose, muziejininkų suvažiavimuose, dirbo muziejų ir kraštotyros draugijų valdybose.

Buvo Žemaičių studentų Simono Daukanto (1882-1962) etnografinės draugijos garbės narys, studentų draugijos „Baltija“ globėjas, rėmė Bronių Pundzių (1882-1962), kūrų S.Daukanto ir Motiejaus Valančiaus (1801-1875) skulptūras. Bendradarbiaudamas su kalbininku

Kaip dėstytoją I.Končių charakterizuoja jo buvęs studentas, plungiškis, fizikas ir rašytojas Aleksandras Pakalniškis (1910-2012 JAV): „Fiziką dėstė profesorius Ignas Končius. Buvo jis Vytauto Didžiojo universiteto Fizikos katedros vedėjas. Nedidelio ūgio, energingas, su pakirptais ūsiukais panosėje. Paskaitos jo buvo įdomios, gyvos, nors pats jis visuomet buvo rimtas, gal ir piktas. Niekuomet negirdėjau jį kokį juoką pasakojant ir kažin ar mačiau, kad per paskaitą būtų jis kuomet nusišypsojęs. Buvo rimtas, rūpestingas ir priekabus.“

1939 m. spalio mėn. I.Končius buvo paskirtas Vilniaus universiteto (VU) valdytoju, daug dirbo jį pertvarkant, ir nors teko dirbti labai priešiškoje aplinkoje, 1940 m. pavasario semestras prasidėjo jau lie-

tuviškame VU. 1940 m. vasario mėn. perdavęs pareigas rektoriui M.Biržiškai, grįžo į Kauną ir vadovavo VDU Fizikos katedrai. 1940 m. vadovavo VDU Darbo fakultetui.

1941 m. su jauniausiu sūnumi Liudu I.Končius buvo suimtas. Tik per stebuklą liko gyvas po Červenės žudynių. Pėsčias, sušelptas gailestingos baltarusės dešimčia kiaušinių, grįžo į Minską. Paskui buvo pargabentas į Kauną. Net ir rašydamas apie šią tragišką savo gyvenimo atkarpą, I.Končius liko ištikimas matematikai: „Visų varomųjų buvo ne mažiau kaip trys tūkstančiai. Prileidžiant, kad buvo nušauta penki procentai, taigi iš viso kelionėje į aną pasaulį pasiūta šimtas penkios dešimtys žmonių. Jei kiekvienam reikėjo po tris šūvius <...>, tai iš viso tikram reikalui į žmogų buvo paleista 450 šūvių. Jei iš viso kelio nuo Minsko iki Červenės 60-65 km, tai kiekvienam kilometrui tenka po du su puse žmogaus arba kas du kilometrai penki žmonės. Arba kas kilometras buvo girdima septyni aštuoni šūviai. Jei kilometras buvo nueitas per penkiolika minučių, tai apytikriai kas dvi minutės vienas šūvis.“

Profesoriavo VDU Technologijos fakultete. 1942 m. išrinktas Savitarpio pagalbos komiteto pirmininku, padėjo šelpti invalidus, daugiavaikes šeimas, konclagerių kalinčius ir jų šeimas. Artėjant frontui, su dviem sūnumis (Liudu ir Vytautu) patraukė pabėgėlių keliais, kiti du liko su jo žmona Lietuvoje. Atsisakė ir jam skirto automobilio, pėsčias panemuniais patraukė į paskutinę kelionę po Lietuvą. Jo rankraščius ant pečių išnešė veikaly „Mūsų Lietuva“ ir „Lietuvos bažnyčios“ autorius Bronius Kviklys (1913-1980).

1945-1949 m. I.Končius gyveno perkeltųjų asmenų stovyklose, mokytojavo amatų mokyklose, drožinėjo iš medžio suvenyrinius kryžius, kopytstulpius. Įrankius buvo pasiėmęs iš namų. 1949 m. persikėlė į JAV, šio užsiėmimo nemetė, padarė apie 500 medžio drožinių. 1954 m. sūnus parengė jo drožinių albumą. Gyveno Bostone, dirbo universiteto fizikos tyrimų laboratorijoje. Buvo aktyvus Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos narys, Akademinių skautų sąjungos pirmininkas.

Į pensiją išėjo 75 metų. Be anksčiau minėtos, parengė dar dvi etnografines knygas apie Žemaitiją. 1996 09 08 I.Končius perlaidotas Vilniuje, Rasų kapinėse. I.Končiaus vardu pavadinta Plungės r. Žlibinų pagrindinė mokykla. Atkurtoje Nepriklausomoje Lietuvoje išleistos I.Končiaus knygos: „Kelionė į Červenę ir atgal: atsiminimai“ (1993), „Žemaičio šnekos“ (1996), „Mano eitis kelias: atsiminimai“ (2001-2006, d. 1-2).

Prof. habil. dr. Algirdas AŽUBALIS
Generolo Jono Žemaičio
Lietuvos karo akademija